МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

Говорушко Тамара Андріївна

РОЗВИТОК ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ НА МОЛОЧНІЙ ОСНОВІ

Спеціальність 08.07.01 економіка промисловості
харчова промисловість)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1997

658
338.4

ЛННБ України ім.В.Стефаника
00760894 (Y)

Дисертаційна робота є рукописом.

Робота виконана на кафедрі організації та управління м'ясо-молочної промисловості Українського державного університету харчових технологій.

Науковий керівник - доктор економічних наук,
професор І.А.Чепурнов

Офіційні опоненти - доктор економічних наук,
професор Ю.П.Лебединський

кандидат економічних наук,
С.М.Клименко

Провідна організація - Науково-дослідний інститут
Міністерства економіки України

Захист відбудеться "20" лютого 1997 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 01.15.06 в Українському державному університеті харчових технологій за адресою:
252017, м.Київ, вул. Володимирська,68

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Українського державного університету харчових технологій

Автореферат розісланий "17" січня 1997р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

кандидат економічних наук
доцент Н.А.Волохова

Ав-36.801

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність дослідження. Завдання розвитку та підвищення ефективності виробництва є класичним на мікроекономічному рівні. Вирішення цього завдання в області промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі слугує вихідною базою для досягнення таких обсягів виробництва, які б змогли забезпечити потреби дитячого населення України в молочних продуктах згідно з вимогами раціонального збалансованого харчування. Загальновідомо, що нераціональне незбалансоване харчування в сукупності з негативним впливом різноманітних шкідливих чинників зовнішнього середовища призводить до підвищення рівня захворюваності та смертності серед дітей.

Існуюча економічна криза стала причиною значного зменшення інвестицій в розвиток виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі, матеріально-технічна база якого зараз перебуває на дуже низькому в порівнянні з світовим рівні. Вихід з такого стану можливий лише через докорінну зміну інвестиційної політики держави по відношенню до цього специфічного виробництва, бо його розвиток та функціонування тільки на основі самозабезпечення ще довго не буде успішним.

В умовах адміністративно-командного стилю управління економікою виробництво продуктів дитячого харчування на молочній основі мало статус планово-збиткового і дотувалось державою. Можливо саме через це в літературних джерелах досить добре висвітлена лише технологічна сторона промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі та фізіолого-біохімічні аспекти їх створення. В теорії ж та практиці економічних досліджень питанням розвитку та підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування майже не приділялось уваги. Наслідком цього є відсутність науково обгрунтованого визначення основних напрямків розвитку та підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі, що і обумовлює актуальність дисертаційного дослідження, яка в сучасних умовах підкреслюється ще й зростанням рівня захворюваності та смертності дітей в Україні.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є науково-обгрунтоване визначення основних напрямків розвитку та підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі, реалізація котрих дала б змогу забезпечити раціональне збалансоване харчування дітей.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

- дослідження теоретичних основ забезпечення дитячого населення продуктами харчування на молочній основі;
- розробка пропозицій щодо обгрунтування темпів та вдосконалення структури промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі;
- виявлення чинників, що впливають в сучасних умовах господарювання на ефективність виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі;
- визначення фінансових можливостей окремих товаровиробників дитячих молочних продуктів щодо забезпечення розвитку виробництва цих продуктів та виявлення їх інвестиційної привабливості.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є питання, що пов'язані з формуванням системи показників ефективності виробництва і прогнозування рівнів споживання, а також особливостями організації промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі.

Об'єктом дослідження обрані підприємства, що виробляють продукти дитячого харчування на молочній основі.

1.4. Методологія та методика дослідження. Методологічною основою дослідження є об'єктивні закони розвитку суспільного виробництва, а також положення класичної економічної теорії про складові елементи процесу виробництва.

В процесі дослідження використані методи економічного статистичного та математичного аналізу.

Як джерела інформації використані літературні джерела; закони і законодавчі акти, прийняті Верховною Радою України; нормативні акти і інструкції державних виконавчих органів; матеріали статистичної звітності корпорації "Дитяче харчування"; інформаційні матеріали управління розвитку виробництва продуктів дитячого харчування Міністерства сільського господарства та продовольства України; первинні матеріали підприємств, що виробляють продукти дитячого харчування на молочній основі.

1.5. Наукова новизна та практична цінність дослідження. В ході проведеного дослідження були одержані слідуючі нові наукові результати:

- узагальнені теоретичні основи забезпечення дитячого населення продуктами харчування на молочній основі;
- конкретизовані методичні підходи визначення рівнів споживання на перспективу;

- розроблені пропозиції щодо обгрунтування темпів і структури промислового виробництва дитячих молочних продуктів, які враховують їх специфіку;

- з'ясовані чинники, щовпливають в сучасних умовах господарювання на ефективність виробництва молочних продуктів для дітей;

- визначені фінансові можливості окремих товаровиробників дитячих молочних продуктів щодо забезпечення розвитку виробництва цих продуктів та виявлена їх інвестиційна привабливість.

Практична цінність дослідження полягає у науково-обгрунтованому визначенні основних напрямків розвитку та підвищення ефективності виробництва дитячих молочних продуктів в умовах переходу до ринкових відносин, що можуть бути використані в практичній діяльності як корпорації "Дитяче харчування", так і управління розвитку виробництва продуктів дитячого харчування Міністерства сільського господарства та продовольства України при умові збільшення важелів державного регулювання в області промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі. Останнє розглядається як тимчасове явище, котре вичерпає себе в умовах економічної стабілізації і зростання рівня життя більшості населенняУкраїни.

1.6. Апробація і реалізація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження повідомлені і обговорені на всеукраїнській науково-технічній конференції "Розробка та впровадження нових технологій і обладнання у харчову та переробну промисловість" /м. Київ, 1995 р./, на наукових конференціях Українського державного університету харчових технологій /1995 р., 1996 р./. Окремі результати дослідження використовуються у діяльності управління розвитку виробництва продуктів дитячого харчування Міністерства сільського господарства та продовольства України.

1.7. Наукові публікації. За темою дисертації опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 1,4 д.а.

1.8. Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, переліку використаної літератури, додатків. Дисертація викладена на 170 сторінках машинописного тексту і включає 36 таблиць, 4 малюнки, список літератури із 101 джерела та 18 додатків.

Згідно з метою і логічною схемою дослідження структури дисертаційної роботи слідуюча:

ВСТУП
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ ПРОДУКТАМИ ХАРЧУВАННЯ НА МОЛОЧНІЙ ОСНОВІ
1.1. Принципи організації промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі, їх класифікація та асортимент.
1.2. Економічна ефективність як найважливіша мета виробництва.
1.3. Проблема розвитку та підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі в умовах переходу до ринкових відносин.
1.4. Методичні підходи визначення рівнів споживання на перспективу.
Розділ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ НА МОЛОЧНІЙ ОСНОВІ ТА ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ
2.1. Аналіз темпів і структури промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі.
2.2. Аналіз ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі.
Розділ 3. РОЗВИТОК ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ НА МОЛОЧНІЙ ОСНОВІ В УКРАЇНІ
3.1. Фінансовий добробут підприємств як необхідна умова для планування стратегії розвитку виробництва.
3.2. Обгрунтування темпів та структури промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі.
3.3. Розвиток виробництва як чинник підвищення його ефективності.
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ
ЛІТЕРАТУРА
ДОДАТКИ

1.9. Короткий зміст дисертаційної роботи. У вступі обгрунтована актуальність дослідженої теми, визначена мета і завдання роботи, предмет і об'єкт дослідження, методологічна основа і методи дослідження, відображені наукова новизна і практична цінність дослідження, а також апробація і реалізація його результатів.

В першому розділі розглянуті теоретичні основи забезпечення дитячого населення продуктами харчування на молочній основі: визначені необхідний склад промислового виробництва продуктів

дитячого харчування на молочній основі, принципи організації такого виробництва, розглянуті класифікація та асортимент молочних продуктів для дітей, а також сутність економічної ефективності як найважливішої мети виробництва, досліджена проблема розвитку та підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі в умовах переходу до ринкових відносин, розглянуті методичні підходи визначення рівнів споживання на перспективу.

В другому розділі проведено детальний аналіз сучасного рівня виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі та його ефективності. Досліджені основні частини, що впливають на зменшення обсягів виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі та викривлення якісних показників ефективності їх виробництва в сучасних умовах господарювання. Дана оцінка теперішньому технічному стану окремих товаровиробників дитячих молочних продуктів.

В третьому розділі визначені фінансові можливості підприємств щодо забезпечення розвитку виробництва дитячих молочних продуктів, на основі вивчення ступеню загального фінансового добробуту виявлена їх інвестиційна привабливість; обгрунтовані темпи та структура промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі з використанням нормативно-цільового методу прогнозування та врахуванням сучасних тенденцій у демографічному стані в Україні; розроблені доцільні інвестиційні проекти по розвитку виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі, визначені можливі джерела їх фінансування та економічна ефективність запропонованих проектів.

Висновки і пропозиції містять викладки основних результатів до-слідження.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Раціональне збалансоване харчування відіграє значну роль в забезпеченні нормального росту дітей, їх фізичного та нервово-псіхичного розвитку, високої опірності різноманітним захворюванням та іншим шкідливим чинникам зовнішнього середовища. В той же час раціональне збалансоване харчування дітей може бути досягнено лише через відповідність дитячих продуктів віковим фізіолого-біохімічним особливостям організму дитини з врахуванням рівня її здоров'я.

2.2. Дитячі продукти на молочній основі слід розглядати як складову частину раціонального збалансованого харчування дітей різних вікових груп. Виходячи з цього, промислове виробництво продуктів дитячого харчування на молочній основі має складатися з виробництва молочних продуктів для харчування здорових дітей ранньої вікової групи; виробництва молочних продуктів для харчування здорових дітей дошкільної та шкільної вікових груп; виробництва продуктів на молочній основі лікувально-профілактичного призначення для харчуваня хворих дітей.

За способами виробництва дитячі молочні продукти класифікуються на сухі, рідкі стерилізовані солодкі, рідкі стерилізовані кисломолочні та пастоподібні продукти.

2.3. В результаті проведеного дослідження було встановлено, що в Україні організовано промислове виробництво продуктів дитячого харчування на молочній основі для здорових дітей ранньої вікової групи. Молочні продукти для дітей дошкільної та шкільної вікових груп практично не виробляються, відсутнє також власне виробництво продуктів дієтичного та лікувально-профілактичного призначення для харчування хворих дітей. Крім того, в системі Міністерства охорони здоров'я працює близько 600 молочних кухонь, які забезпечують дітей ранньої вікової групи деякими видами молочних продуктів згідно з рецептами дільничих педіатрів.

2.4. Промисловий випуск сухих продуктів /сухих сумішей, сухих каш/ на території України здійснюють Балтійський та Хорольський молочно-консервні комбінати, які входять до складу корпорації "Дитяче харчування".

Промислове виробництво рідких та пастоподібних продуктів для дітей віком від 0 до 3-х років сконцентровано в системі Міністерства сільського господарства та продовольства України і його здійснюють на території 24-х областей України, а також в республіці Крим в 32-х спеціалізованих цехах. Останні функціонують в

складі міськмолзаводів районних та обласних центрів. Окремим підприємством є лише Київський завод дитячого харчування, який повністю спеціалізується на виробництві рідких та пастоподібних продуктів на молочній основі для дітей ранньої вікової групи.

Встановлено, що діючих потужностей для задоволення потреб дітей ранньої вікової групи в продуктах на молочній основі згідно з вимогами раціонального збалансованого харчування недостатньо. Така ситуація свідчить перш за все про нерозвиненість навіть існуючого виробництва.

Більшість підприємств, що виробляють продукти дитячого харчування на молочній основі, на сьогоднішній день є приватизованими.

2.5. Проведений аналіз сучасного рівня виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі та його ефективності показав, що за теперішнього часу дане виробництво охоплено глибокою кризою. Характерною ознакою кризових явищ є, перед усім, значне зменшення обсягів виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі /табл.1/. Так, якщо в 1990 році в Україні вироблялось 24720 т. сухих продуктів, з них 10653 т. - Балтським молочно-консервним кобінатом, 14067 т. - Хорольським молочно-консервним комбінатом, то в 1995 році загальний обсяг виробництва склав 5249 т., або 21,2% від рівня 1990 року. В цьому періоді Балтським комбінатом було вироблено 1697 т. продуктів для дітей /15,9% від рівня 1990 року/, Хорольським комбінатом - 3552 т. /25,2% від рівня 1990 року/. В структурі виробленої продукції співвідношення сухих сумішей до сухих каш складало приблизно /у %/ 10:90. При цьому всі замінники жіночого молока мають недосконалі якісні характеристики і відносяться за компонентним складом до продуктів 1 покоління, що знижує їх конкурентноспроможність не тільки на зовнішньому, але і на внутрішньому ринку.

В 1995 році рідких та пастоподібних продуктів на молочній основі в системі Міністерства сільського господарства та продовольства України було вироблено 12135 т. проти 15000 т. в 1990 році, що менше в 1,2 рази. В той же час в 1991-1994 р.р. спостерігалась стійка тенденція щорічного зростання обсягів виробництва рідких та пастоподібних продуктів, але в 1995 році їх виробка склала лише 65,8% від рівня 1994 року. Що стосується структурних зрушень у складі рідких та пастоподібних продуктів, то в 1995 році виробництво рідкої адаптованої суміші "Віталакт" склало 15,7% від рівня 1990 року, в той же час темп росту виробництва молока стерилізованого склав 101,3%, кисломолочних продуктів - 104,9%.

Таблиця 1

Виробництво продуктів дитячого харчування на молочній основі в Україні за 1990-1995 р.р.

Найменування продукції	Од. виміру	Р	О	К		И		1995 рік до 1990, %	1995 рік до 1994, %
		1990	1991	1992	1993	1994	1995		
Сухі продукти, всього	т.	24720	23017	9562	10140	5321	5249	21,2	98,6
в т.ч. вироблено Балтським МКК	т.	10653	9314	2542	3984	1306	1697	15,9	129,9
вироблено Хорольським мол.-кон.к-м	т.	14067	13703	7020	6156	4015	3552	25,2	88,4
Рідкі та пастоподібні продукти - всього,	т.	15000	15510	17660	18312	18434	12135	80,9	65,8
в т.ч. рідка адаптована суміш "Віталакт"	т.	4480	4140	2710	2330	1355	705	15,7	52,0
стерилізоване молоко незбиране	т.	7430	8210	11210	11282	12139	7532	101,3	62,0
пастеризоване молоко незбиране	т.	-	-	-	1860	2453	1810	-	73,8
вершки дитячі	т.	1430	1440	1430	930	666	346	24,2	52,0
кисломолочні продукти	т.	1660	1720	2310	1910	1821	1742	104,9	95,7

Вершків дитячих в 1995 році було вироблено 346 т. або 24,2% від рівня 1990 року.

Зниження виробництва зазначених продуктів дитячого харчування негативно вплинуло на проблему збалансованого харчування дітей, негативно впливає на виключно складну демографічну ситуацію в Україні, на формування здорового генетичого фонду нашого народу.

2.6. Основними причинами критичної ситуації з виробництвом продуктів дитячого харчування на молочній основі є ті, що надана підприємствам свобода в плануванні своєї діяльності, коли наповнення плану відбувається, головним чином, під впливом кон'юнктури ринку, портфеля заказів, сформованого за прямим договорами з споживачами продукції, а також з постачальниками матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів, спонукає їх відмовлятися від нарощування обсягів виробництва дитячих молочних продуктів, бо ресурсозабезпеченість постійно погіршується, попит на продукцію знижується. На останній суттєво впливає недосконалість ціноутворення, що має витратний характер і спотворює показники ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі. При цьому державне регулювання цін на дитячі молочні продукти обмежується граничною рентабельністю в розмірі 30% для сухих продуктів і 25% рідких та пастоподібних продуктів.

В ситуації, що склалася, доцільно було б запровадити такий засіб стимулювання нарощування обсягів виробництва, поліпшення ресурсозабезпеченості та контролю за рівнем цін, як держзамовлення. Останнє сприяє об'єднанню інтересів держави і підприємств з приватизованою власністю та виключає існуючі між ними протиріччя.

2.7. Особливого розгляду потребує доцільність застосування податку на добавлену вартість на молочні продукти для дітей, який дорівнює 20%. Загальновідомо, що податок на добавлену вартість є чинником підвищення ціни. Тим часом в країнах Західної Європи в залежності від значущості товарів у повсякденному житті застосовується декілька ставок ПДВ: підвищена, стандартна, знижена та нульова. При нульовій ставці від ПДВ звільняється не тільки дана продукція, але і ПДВ її складових частин відшкодовується державою.

Очевидно, що в сучасних умовах застосування нульової ставки ПДВ на дитяче молочне харчування в Україні здійснювати досить складно. Тому, враховуючи багатокомпонентний склад дитячих молочних продуктів /особливо сухих/, дані продукти краще всього

звільнити від податку на добавлену вартість. Така міра позитивно вплине на фінансовий стан підприємств, на пожвавлення попиту споживачів.

2.8. Незадовільним є також стан матеріально-технічної бази підпри-ємств, що виробляють продукти дитячого харчування на молочній основі. Устаткування для випуску сухих сумішей та сухих каш на Балтському і Хорольському молочно-консервних комбінатах було встановлено відповідно в 1980 і 1972 р.р. і є на сьогоднішній день повністю спрацьованим, що перешкоджає переходу на нові технології, а значить і виробництво високоякісної конкурентноспроможної продукції. За останні два роки підприємства централізованих капітальних вкладень не отримували.

Для розвитку виробництва рідких та пастоподібних продуктів в 1993-1995 р.р. передбачалось ввести потужності в обсязі 61 т/зміну, фактично введено 36 т/зміну, що пов'язано також з відсутністю централізованих капітальних вкладень.

2.9. Дослідження фінансових можливостей найбільш вагомих товаровиробників продуктів дитячого харчування на молочній основі /Балтського та Хорольського молочно-консервних комбінатів/ в забезпеченні процесу відтворення основних фондів показало, що на сьогоднішній день підприємства неспроможні здійснювати технічний розвиток тільки за рахунок власних коштів: прибутку та амортизаційних відрахувань. Останні за своїм функціональним призначенням повинні забезпечувати повне фінансування простого відтворення основних фондів. Але внаслідок значного зростання цін на нове обладнання амортизаційні відрахування не виконують функцію джерела простого відтворення. Частина отриманого прибутку, як відомо, спрямовується до бюджету у вигляді податків, решта ж не може бути використана лише на нагромадження, бо підприємства повинні створювати резервний фонд, а також постійно турбуватися про вирішення соціальних проблем колективу,що є одним із найважливіших напрямків поліпшення всієї виробничо-господарської діяльності. Таким чином, в сучасних умовах підприємства відчувають потребу в залученні інвестиційних ресурсів зі сторони. Можливість реалізувати таку потребу залежить від ступеню загального фінансового добробуту підприєств.

2.10. З метою дослідження ступеню загального фінансового добробуту Балтського та Хорольського молочно-консервних комбінатів, який одночасно розглядається і як ступінь їх інвестиційної привабливості, визначені стабільність діяльності підприємств в аспекті короткострокової та довгострокової перспективи. Для цього розглянуті показники прибутковості капіталу та

продукції, ділової активності, фінансової усталеності та ліквідності активів.

Розрахунок показників прибутковості продукції та капіталу основних товаровиробників сухих дитячих молочних продуктів за 1994 рік засвідчив про більш високий рівень показників Хорольського комбінату порівняно з спорідненим за профілем діяльності підприємством. Порівняльний аналіз показників прибутковості дає можливість також оцінити ефективність управління даними підприємствами.

Першість в діловій активності, що визначається тривалістю обороту поточних і використовуваних активів, була також за Хорольським комбінатом. Таким чином, потреби цього підприємства в коштах, необхідних для здійснення поточної діяльності, менші, ніж потреби Балтського молочно-консервного комбінату.

Фінансова уставленість підприємств визначається забезпеченістю запасів і витрат джерелами їх формування. В результаті дослідження було виявлено, що через незабезпеченість запасів і витрат джерелами їх формування фінансовий стан Балтського молочно-консервного комбінату за 1994 рік характеризувався як кризовий, на противагу цьому фінансовий стан Хорольського молочно-консервного комбінату оцінювався як нормальний. На даному підприємстві запаси і витрати були повністю забезпечені джерелами їх формування.

Таблиця 2

Показники ліквідності активів Балтського та Хорольського молочно-консервних комбінатів

Показники	Нормальне обмеження коефіцієнту	Балтський молкомбінат		Хорольський молкомбінат	
		на початок 1994 р.	на кінець 1994 р.	на початок 1994 р.	на кінець 1994 р
Коефіцієнт абсолютної ліквідності /Ка.л./	Ка.л. > 0,2-0,7	0,1	0,03	0,47	0,88
Коефіцієнт критичної ліквідності /Кк.л./	Кк.л. > 0,8-0,1	0,9	0,7	1,5	1,9
Коефіцієнт поточної ліквідності /Кп.л./	Кп.л. > 2	3,3	2,8	3,0	4,9

Розрахунок показників ліквідності як основи платоспроможності з позиції короткострокової перспективи /а такими є коефіцієнти абсолютної, критичної і поточної ліквідності/ засвідчив про поліпшення за 1994 рік фінансового стану Хорольського комбінату і погіршення - Балтського комбінату /табл.2/.

Слід відзначити, що на кінець 1994 року коефіцієнт поточної ліквідності активів Хорольського комбінату значно перевищив межу 3-х, викликаючи тим самим сумніви в достатній ефективності використання поточних активів.

Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємств - стабільність їх діяльності в світі довгострокової перспективи. Фінансова усталеність в цьому плані характеризується співвідношенням власних та позикових коштів, коефіцієнтами концентрації власного капіталу, фінансової залежності, довгострокового залучення позикових коштів, Розрахунок цих коефіцієнтів показав, що в досліджуваному періоді кредитна залежність підприємства зросла, але в більшій мірі дана тенденція характерна для Балтського молочно-консервного комбінату.

Таким чином, проведений аналіз стану фінансових ресурсів товаровиробників сухих дитячих продуктів на молочній основі дозволяє дати позитивну оцінку фінансовому добробуту Хорольського комбінату і, як наслідок, це підприємство може розраховувати на залучення інвестиій в розвиток виробництва сухих дитячих продуктів.

2.11. Головна мета промислового виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі - найбільш повне задоволення потреб дітей в цих продуктах згідно з вимогами раціонального збалансованого харчування.

Основний контингент населення України, якому особливо потрібні молочні продукти - діти раннього віку, а серед них діти першого року життя, бо за останніми статистичними даними лише четверта частина усіх матерів продовжує природне вигодовування немовлят 4-5-ти місячного віку, а решта дітей потребує штучного та змішаного вигодовування. Харчування ж дітей у віці від 1-го до 3-х років слугує перехідним періодом від вигодовування до харчування дорослої людини. В ці два роки відбувається швидке дозрівання системи харчотравлення і наближення статусу її функціонування до організму дорослої людини. Діти дошкільної та шкільної вікових груп по здатності асимілювати всі натуральні та консервовані продукти мало відрізняються від дорослих. Необхідно лише ор-

ганізувати їх раціональне харчування в дошкільних та шкільних закладах і виробляти продукти відповідної якості та в зручній упаковці. Але в зв'язку зі значним зменшенням кількості чистих сировинних зон в Україні /з 1100 в 1989 році до 503 в 1993 році/ повне задоволення фізіологічних потреб дітей всіх вікових груп в продуктах харчування на молочній основі згідно з вимогами раціонального збалансованого харчування не є можливим. Тому необхідно забезпечити розвиток виробництва спеціальних продуктів сухих, рідких та пастоподібних.

2.12. За допомогою нормативно-цільового методу прогнозування рівнів споживання визначено, що щорічна потреба дітей ранньої вікової групи в сухих продуктах приблизно до 2005 року буде становити 34085,1 т., в т.ч. в сухих кашах - 23651, т., в сухих сумішах - 10434 т. /табл.3/.

Таблиця 3

Розрахункова потреба дітей ранньої вікової групи, що проживають на території України, в сухих продуктах на молочній основі на 1995-2005 р.р. /щорічно/

Найменування продукції	Одиниця виміру	Щорічна потреба	Структура, %
Сухі суміші	т.	10434	30,6
Сухі каші	т.	29651,1	69,4
Всього	т.	34085,1	100

В результаті розрахунків сформована також оптимальна структура сухих продуктів, де співвідношення сухих сумішей і сухих каш складає /у %/ 30,6:69,4.

Порівнюючи розрахункову потребу дітей ранньої вікової групи в сухих продуктах на молочній основі з фактичним їх випуском в 1995 році /табл.1/, можна зробити висновок, що в цьому періоді фізіологічні потреби дітей в даних продуктах були задоволені на 15,6%. Таким чином,щоб досягти необхідної забезпеченості дітей віком від 0 до 3-х років сухими продуктами, треба збільшити обсяги виробництва порівняно з 1995 роком в 6,5 рази.

Застосування рідких та пастоподібних продуктів в харчуванні дітей ранньої вікової групи обумовлено віковими фізіолого-біохімічними особливостями розвитку дитячого організму. Для задоволення в перспективному періоді фізіологічної потреби дітей ранньої вікової групи в даних продуктах необхідно забезпечити їх щорічний обсяг виробництва в розмірі 340033,1 т., в т.ч. молока сте-

рилізованого незбираного - 190532 т., кисломолочних рідких продуктів - 110240,3 т., кисломолочних пастоподібних продуктів - 24640,1 т., вершків дитячих - 14620,7 т. /табл.4/.

Таблиця 4

Розрахункова потреба дітей ранньої вікової групи, що проживають на території України, в молочних рідких та пастоподібних продуктах на 1995-2005 р.р. /щорічно/

Найменування продуктів	Один. виміру	Щорічна потреба	Структура, %
Молоко стрилізоване незбиране	т.	190532	56,0
Кисломолочні рідкі продукти	т.	110240,3	32,4
Кисломолочні пастоподібні продукти	т.	24640,1	7,3
Вершки дитячі	т.	14620,7	4,3
Всього	т.	340033,1	100

По даним таблиці 4 можна також визначити, якою повинна бути оптимальна структура рідких та пастоподібних продуктів.

Порівняння фактичних обсягів виробництва даних продуктів у 1995 році /табл.1/ та розрахункової потреби в них дозволяє зробити висновок, що потреба в цьому періоді була задоволена лише на 3,6%. Таким чином, щоб досягти необхідної забезпеченості дітей ранньої вікової групи рідкими та пастоподібними продуктами, треба збільшити обсяги їх виробництва порівняно з 1995 роком в 28 разів.

При проведенні розрахунків було визнано за недоцільне врахувати зростання народжуваності в Україні, оскільки такого за останні роки не спостерігалось. Орієнтуючись на етапи структурної перебудови економіки України, реального підвищення рівня життя населення нашої держави можна чекати лише після 2005 року і, як наслідок, підвищення рівня народжуваності. Цей чинник і вплинув на визначення строків дії незмінної потреби. Враховано, що всі продукти будуть вироблятися з якісної сировини, а імпорт молочних продуктів скоротиться до мінімуму /тільки для поповнення асортименту/.

2.13. Загальновідомо, що розвиток виробництва є одним із чинників зростання його ефективності. Для забезпечення інтенсивного розвитку виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі потрібні інвестиції на розширене відтворення основних фондів, які в даному випадку виступають у формі капітальних вкладень.

Для реконструкції існуючого виробництва сухих дитячих продуктів необхідно 214,7 млн.грн. капітальних вкладень, для будівництва нових цехів по виробництву рідких та пастоподібних продуктів потужністю 5 т./зміну потребується 390,1 млн.грн., 10 т/зміну - 260,64 млн.грн. капітальних вкладень. Враховано, що діючі виробничі потужності можуть забезпечити максимальний річний випуск рідких та пастоподібних продуктів в обсязі 24300 т.

При розробці можливих варіантів інвестиційних проектів визнано за недоцільне будівництво нових підприємств по виробництву сухих продуктів, бо в даному випадку виникає необхідність прив'язки до спеціалізованої чистої сировинної зони, яких в Україні обмаль. Роззосередження виробництва рідких та пастоподібних продуктів по діючих міськмолзаводах знімає таку проблему. Крім того, цехи мають незначну потужність,завантаження якої якісною сировиною цілком можливе.

2.14. Реконструкція існуючого виробництва сухих дитячих продуктів дасть змогу перейти на випуск сухих продуктів II покоління, до складу яких входять сироваткові білкові концентрати. Останні значно поліпшують якість продукції. Тим часом підвищення якості продукції є одним із напрямків підвищення ефективності виробництва. Встановлено,що застосування нових способів виробництва сухих продуктів зменшує питому енергомісткість на 30%, трудомісткість - 20%, на 10 % скорочуються втрати сировини. Крім того,в середньому на 20% зменшується відновлюваний період при лікуванні шлунково-кишкових захворювань у дітей. Сума додаткового прибутку,що буде отриманий товаровиробниками сухих продуктів в разі реконструкції їх виробництва, дорівнюватиме 41,4 млн.грн., строк окупності капітальних вкладень - 5,2 рокам, коефіцієнт абсолютної ефективності - 0,19. В більш швидші строки повернуться капітальні вкладення при створенні нових цехів по виробництву рідких та пастоподібних продуктів /табл.5/. Але при цьому слід врахувати необхідність збереження дотацій товаровиробникам даних продуктів, потреба в яких відпаде по мірі зростання рівня життя більшості населення України.

Реалізація інвестиційних проектів по будівництву додаткових цехів для виробництва рідких та пастоподібних продуктів на молочній основі дасть змогу ліквідувати систему дитячих молочних кухонь, яка на сьогоднішній день не є ефективною, бо більшість цих закладів знаходиться в пристосованих приміщеннях, а вироблювана продукція досить часто н гарантує якість та безпеку в споживанні.

Таблиця 5

Економічна ефективність інвестиційних проектів по дитячому харчуванню на молочній основі

Показники	Реконструкція виробництва сухих продуктів	Будівництво цехів по виробництву рідких та пастоподібних продуктів, потужністю	
		5 т/зміну	10 т/зміну
Обсяг додаткового прибутку, млн.грн.	41,4	81,3	81,3
Строк окупності капітальних вкладень, роки	5,2	4,8	3,2
Коефіцієнт абсолютної ефективності	0,19	0,21	0,31

2.15. Зважаючи на складну демографічну ситуацію в Україні, погіршення якісного складу населення, розвиток виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі повинен стати сферою стратегічних соціально-економічних приорітетів держави. Тому найбільш доцільними джерелами фінансування інвестиційних проектів по дитячому харчуванню на молочній основі визнано довгострокові пільгові кредити Національного банку України та централізовані капітальні вкладення. Слід також передбачити обов'язкову участь держави у статутних фондах підприємств, що приватизуються. З метою економічної зацікавленості підприємств у виробництві продуктів дитячого харчування на молочній основі доцільно також запровадити пільгове оподаткування прибутку, отриманого від реалізації молочних продуктів для дітей. Застосування методів прискореної амортизації на нове обладнання для виробництва дитячого молочного харчування дасть змогу швидше накопичувати кошти для забезпеченя нормального режиму простого відтворення. Така міра істотно не вплине на ціни, бо виробництво молочних продуктів для дітей не є фондоємним.

2.16. В сучасних умовах стабільне функціонування та поступальний розвиток виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі в Україні неможливі без дійової державної підтримки, основною метою якої повинно стати збереження здоров'я дітей в умовах економічної кризи.

3. ОСНОВНІ РОБОТИ, ОПУБЛІКОВАНІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Дитячі продукти на молочній основі як складова частина раціонального збалансованого харчування дітей // Тематичний збірник "Наукові праці УДУХТ", випуск 3.- 1995. - 0,4 д.а.

2. Дитячі продукти на молочній основі та їх промисловий випуск в Україні // Міжвідомчий тематичний збірник "Харчова промисловість", випуск 42.- Київ: "Урожай", 1996. - 0,4 д.а.

3. Жінки в м'ясо-молочній промисловості України // Матеріали Міжнародної нуково-практичної конференції "Жінки України - сучасний статус та перспективи", - Одеса, ОДАХТ, 1995. - 0,2 д.а. /в співавторстві/.

4. Про розвиток виробництва продуктів дитячого харчування в Україні до 2000 року // Тези доповідей всеукраїнської науково-технічної конференції "Розробка та впровадження прогресивних технологій та обладнання у харчову та переробну промисловість". - Київ: УДУХТ, 1995 - 0,1 д.а.

5. Основні напрямки забезпечення дитячого населення України продуктами харчування на молочній основі // Тези доповідей 61-ї студентської наукової конференції - Київ: УДУХТ, 1995. - 0,1 д.а.

6. Економічне регулювання розвитку м'ясної та молочної промисловості // Тези доповідей 61-ї наукової студентської конференції - Київ: УДУХТ, 1995. 0,1 д.а. / в співавторстві/.

7. Про підвищення ефективності виробництва продуктів дитячого харчування на молочній основі // Тези доповідей 62-ї студентської наукової конференції - Київ: УДУХТ, 1996. - 0,1 д.а.

Говорушко Т.А. **Развитие и повышение эффективности производства продуктов детского питания на молочной основе.**

Диссертация на соискание ученой степени *кандидата экономических наук* по специальности 08.07.01 - экономика промышленности (пищевая промышленность); Украинский государственный университет пищевых технологий, Киев, 1996 г.

Диссертация является рукописью, в которой содержатся: обобщенные теоретические положения обеспечения детского населения продуктами на молочной основе; конкретизированные методические подходы определения уровней потребления на перспективу; предложения по обоснованию темпов и структуры промышленного производства продуктов детского питания на молочной основе, учитывающие специфику этих продуктов; исследованная инвестиционная возможность и привлекательность наиболее крупных товаропроизводителей детских молочных продуктов в Украине; предложения по обеспечению развития производства детских продуктов на молочной основе как фактора повышения его эффективности.

Govorushko T. **Development and improvement of production effectiveness of children dairy nutrition.**

Thesis for an *economic science candidate`s* degree with speciality 08.07.01 - economics of industry (nutritional industry); Ukrainian State University of nutritional tehnologies, Kiev, 1996.

This thesis is a manuscript that contains generalized theoretical principle to ensuring of children population with diary nutrition; perspectives of concrete methodical approaches to definition of use of children`s dairy products. Suggestions on substantiation of rate and structure of children`s dairy production that take into account the specific features of these products; evalution of investment attraction of some dairy products producers, that is given on the basis of inification of some up-to-date methodics; suggestions on ensuring of intecive development of children`s dairy products production that is as a factor for it`s rise of effectiveness.

Підп. до друку 5.01.97 . Формат 60x84 1/16. Папір друк. № 3.
Обл.-вид.арк. 1,25 . Тираж 80 прим. Зам. № 697

Український державний університет харчових технологій
252601 Київ-33, вул.Володимирська, 68

Ав 36.801